

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра філософії та культурного менеджменту

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «Point of UA Culture»: програма неформальної освіти

Виконала студентка 2 курсу магістратури, групи МКПд–2,
Спеціальності – 034 Культурологія
ОПП: Культурологія: проєктна діяльність

Ялова Марія Олексіївна

Керівник – к.ф.н., старший викладач кафедри філософії
та культурного менеджменту

Шляхова Ольга Анатоліївна

Рецензент – доктор філософських наук, професор

Шевчук Катерина Сергіївна

Острог, 2025

ПЛАН

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

- 1.1 Поняття та сутність неформальної освіти.
- 1.2 Світові та українські тенденції розвитку неформальної освіти.
- 1.3 Нормативно-правова база розвитку неформальної освіти в Україні.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

- 2.1 Аналіз сучасного стану неформальної освіти: основні форми та напрями
- 2.2 Проблеми та виклики розвитку неформальної освіти в Україні
- 2.3 Роль громадських організацій та молодіжних центрів.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

- 3.1 Стратегії та інструменти розвитку неформальної освіти
- 3.2 Інтеграція неформальної освіти у загальнонаціональну освітню систему

Розділ 4. ПРОЄКТ ПРОГРАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ «POINT OF UA CULTURE»: ГРАНТОВА ЗАЯВКА, БЮДЖЕТ ТА НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

- 4.1 Грантова заявка
- 4.2 Бюджет програми
- 4.3 Навчальний план

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Неформальна освіта є важливою складовою освітнього процесу в наш час. Дослідження її структури, актуальності та принципів роботи в Україні та за кордоном допоможе освітянам краще розуміти особливості цього виду навчання.

Попри важливість теми, всеохопних досліджень неформальної та прикладів її дії у сфері культури не є так багато.

Напрацювання магістерської було апробовано під час Міжнародної наукової конференції "Діалог між культурами: цінності, принципи, перспективи" (8 листопада 2024 року), де нами було представлено тему "Визначення проблематики популяризації української культури за кордоном". Також під час XXX науково-викладацької конференції "Дні науки" (12-16 травня 2025 року) із представленням теми "Стан неформальної освіти в Україні". Додатково напрацювання магістерської були представлені та надруковані у збірнику матеріалів конференції "Здобутий в огні бастіон": історія Української Державности крізь століття", де була надрукована тема "Формування сучасного українського фольклору: від мавок до йолки (на прикладі Революції Гідності 2013-2014 рр.)".

Актуальність дослідження: З відновленням незалежності у 1991 році постало питання вивчення української культури без нав'язування стереотипів, які в попередні десятиліття сприяли створення комплексу меншовартості, поширенню утисків та викривлення сприйняття реальності.

В наш час вивчення української культури є як ніколи актуальним, адже українці нарешті починають розуміти, що в культурі, історії та освіті є наша сила і з їх допомогою є можливість впливати на уявлення світу про Україну, руйнувати міфи створені ворогом та популяризувати нас і нашу державу. «М'яка сила» — термін в дипломатії, який чітко описує спроможності культури проходити крізь

протокольні перешкоди та досягати мети, визнання та поваги без демонстрації зброї та жодного пострілу. Так звана *soft power* нв багатьох прикладах доводить свою ефективність у формуванні позитивного іміджу держави на міжнародній арені вдало обходячи протокольні складнощі та продукуючи більш помітні зміни, ніж офіційна дипломатична робота.

Найбільш потреба в навчанні та вмінні відрізняти «своє» від «чужого» зростає з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року. Втім, для того, щоб наповнити ринок хорошим культурно-мистецьким продуктом, необхідно вивчити історію, розуміти її витoki та знати проблематику існування та розвитку української культури. Основним призначенням проєктів неформальної освіти є допомога збереження української культури та ідентичності людей, які з безпекових питань були змушені виїхати за кордон й не хочуть губити власну українськість та втрачати хід подій та процесів, що відбуваються в культурі на Батьківщині. Додатково, культурні проєкти спрямовані на потреби української діаспори, яка відчуває зв'язок із рідною культурою та прагне його поглибити.

Крім того, зростає попит на освіту неформальним шляхом. В опитуванні «Тенденції розвитку неформальної освіти в Україні», що проводилося у 2019 році за підтримки Німецького представництва DVV International та ГО Міжнародного центру неформальної освіти, і в якому взяло участь 1036 респондентів зі всіх регіонів країни. Дане дослідження дозволяє зробити головний висновок – неформальна освіта стала ваговою складовою освіти в країні.¹ Втім, необхідно її популяризувати й додавати нові сфери навчання.

Даний проєкт буде цікавий для аудиторії віком від 16 до 25 років, яка навчається на гуманітарних спеціальностях та прагне краще зрозуміти українську

¹Л. Довга, М. Лігус «Українська культура» як дослідницьке поле та навчальна дисципліна: пропозиції до вирішення назрілих проблем». URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7451a524-4e96-4b8c-a1c8-3c6442ebaca0/content>

культуру, адже за даними описування саме молодь активно використовує неформальну освіту, як один із ресурсів саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень: Інтеграція неформальної освіти в наше життя, її активна потреба та пропозиція не могла не привернути уваги науковців й феномен неформальної освіти вже вивчали й аналізували такі вчені як Ю. Деркач, П. Кряжева, Л. Шаповалова; В. Стрижалковська, В. Бикова, Т. Сорочан.² Історію, особливості функціонування й перспективи розвитку неформальної освіти дорослих у світовому, європейському та національному вимірах досліджували В. Андрущенко, Т. Десятов, С. Закревська, О. Лазоренко, В. Луговий, Н. Махиня; особливості формування неформальної складової освіти студентської молоді розкрито у працях О. Бондаренка; аспектам неформального навчання дітей в системі обов'язкової освіти країн-членів ЄС присвячені роботи К. Боріна, Ю. Закаулова, М. Кічули, Г. Ніколаї.³

Мета та завдання дослідження:

Основною метою роботи є дослідження стану неформальної освіти в Україні, визначення проблематики сприйняття, популяризації та імплементації на практиці даного виду здобуття освіти. Практичною метою є розробка навчальної програми про українську культуру для зацікавлених у вивченні даної тематики людей та надання їм мотивації поглиблювати свої знання та трансформувати їх у проекти.

Проект передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити визначення терміну «неформальна освіта»;
- виокремити відмінності між формальною та неформальною освітою;

² Інформаційна педагогіка «РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ» Випуск 61. Том 2. 2023. URL:

http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/40.pdf

³ Савельєв Є.В. «Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді». URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/394/422>

- зрозуміти актуальних стан неформальної освіти в Україні та закордоном;
- створити приклад програми неформальної освіти у сфері культури.

Основні перспективи проєкту :

Неформальна освіта є можливістю відкрити широкий спектр перспектив для формування власної ідентичності. Завдяки навчанню в різних соціальних та вікових групах формується самовизначення у суспільстві, дослідження та популяризація традицій допомагає у розумінні своїх національних особливостей, а нагода самостійно обирати теми до вивчення та гнучкий графік сприяє зосередженню на тому, що дійсно важливе для індивіда. Сукупно через дані аспекти неформальної освіти у людини є більше шансів зосередитися на розвитку своїх інтересів й ідентичності відповідно, ніж прямо слідувати дедлайнам та графікам, не залишаючи додаткового часу на глибше дослідження особливих тем.

Історичний аспект є одним із ключових у дослідженні культури. В даній сфері варто приділити увагу відродженню базових знань та освітній спадщині в громадах.

Культурний контекст своєю чергою є важливим для розуміння історичних процесів. Розвиток національної ідентичності і те як неформальна освіта є інструментом збереження мови, культури та традицій, особливо у період русифікації чи глобалізації можуть бути одним із фокусів досліджень.

У цьому проєкті звертається увага на освітні ініціативи громадських організацій й те як сучасні ініціативи (наприклад, мовні клуби, культурні хаби, волонтерські рухи) підтримують неформальну освіту, на інтеграцію цифрових платформ й вивчення онлайн-ресурсів, вебінарів, подкастів як нової форми неформальної освіти для українців, а аткож волонтерські проєкти та їхній внесок у поширення знань (наприклад, викладання української мови переселенцям).

Серед тем, які є перспективними в дослідженні, можна розглянути ідею підвищення кваліфікації як спосіб дорослим адаптуватися до змін на ринку праці. Роль неформальної освіти у громадянському суспільстві в даному контексті є механізмом підвищення обізнаності та соціальної активності.

Отже, можна зробити висновок, що дослідження неформальної освіти про культуру є актуальним питанням та має перспективи для подальшого вивчення, розширення тематик досліджень та впливу на наукову спільноту.

Об'єкт дослідження — неформальна освіта. Застосування об'єкту реалізується в розробці програми неформальної освіти «Point of UA Culture».

Предмет дослідження — практичне застосування напрямку неформальної освіти в розвитку обізнаності про українську культуру.

Практичне завдання роботи. Розробка проєкту програми неформальної освіти «Point of UA Culture».

РОЗДІЛ І

1.1 Поняття та сутність неформальної освіти.

Неформальна освіта є доволі новим явище в системі навчання, тож поняття «неформальної освіти» все ще наповнюється новими визначеннями, а сутність вимагає доопрацювань. Втім, в цьому дослідженні представлені основні визначення неформальної освіти, які на даному етапі розробки теми пояснюють предмет дослідження та його значення.

Керуючись Законом України «Про освіту» можемо визначити ще одне поняття неформальної освіти: «Неформальна освіта – це освіта, що здобувається, зазвичай, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може закінчуватись присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Вона допомагає оперативно і вчасно отримати потрібні знання відповідно до актуальних потреб.»⁴

Закордонні дослідники також визначають поняття «неформальної освіти» як щось не до кінця затверджене. Наприклад, у дослідницькому звіті Мартіна Джонсона та Анджеліки Маєвської «Формальне, неформальне та інформальне навчання: що це таке і як ми можемо їх досліджувати?». Окремі дослідники, які теж працювали над даним питанням, наводять таке визначення неформальної освіти: «Процес, що триває все життя, за допомогою якого кожна людина набуває та накопичує знання, навички, ставлення та розуміння з щоденного досвіду та впливу навколишнього середовища... Зазвичай [воно] неорганізоване та часто несистематичне; проте воно становить значну частину загального

⁴ Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

навчання будь-якої людини протягом життя, включаючи навіть навчання високоосвіченої людини».⁵

Зазвичай до неформальної освіти відносять тренінги, семінари, дистанційні курси, майстерні та програми саморозвитку. Окрім сталих та зрозумілих інструментів неформальної освіти також використовуються нові формати. Наприклад, відкритий простір (open-space), майстерня майбутнього, всесвітнє кафе (world-cafe), рівний навчає рівного (peer-education) тощо.⁶

Отже, аналізуючи вищезгадані визначення терміну «неформальна освіта» можемо сформулювати своє визначення неформальної освіти як організованого або частково організованого процесу навчання поза межами формальної системи освіти, який здійснюється через освітні програми (тренінги, курси, семінари тощо), не веде до отримання державновизнаних освітніх кваліфікацій, але може завершуватися присвоєнням професійних чи часткових кваліфікацій. Неформальна освіта орієнтована на потреби особистості та суспільства й забезпечує оперативне отримання актуальних знань та навичок й може тривати впродовж всього життя.

1.2 Світові та українські тенденції розвитку неформальної освіти.

Неформальна освіта вже не одне десятиліття є частиною освітнього процесу багатьох країн світу. Вона розвивається як в очному форматі через діяльність молодіжних центрів та курсів, так і через запуск платформ та майданчиків, що наповнені значними масивами інформації та пропонують сертифіковане навчання в безлічі сферах та тематиках.

Яскравими прикладами роботи платформ неформальної освіти є додаток Duolingo — майданчик для вивчення іноземних мов, ціллю якого є надання

⁵ Formal, Non-Formal, and Informal Learning: What Are They, and How Can We Research Them? Research Report Johnson, Martin; Majewska, Dominika URL:

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED626005.pdf>

⁶ К.Р. Шевченко «Формування професійної компетентності соціального працівника в системі неформальної освіти». URL: <https://surl.li/kqbten>

кожному доступ до персональних уроків за допомогою сучасних технологій та на базі чого іноземні мови вивчає більше 1.2 мільярда людей⁷. Додатково, проходження значної кількості годин з вивчення тієї чи іншої мови може дати сертифікат про визнання знань для участі у конкурсних відборах на закордонні стажування, програми обмінів, Erasmus+ чи навіть вступ на освітні програми. Іншим прикладом розвитку неформальної освіти є майданчики, що надають послуги навчання на різних спеціальностях, наприклад, Coursera — це глобальна платформа онлайн-навчання, яка пропонує будь-кому та будь-де доступ до онлайн-курсів та дипломів від університетів та компаній світового класу⁸. Проходячи курси на Coursera можна отримати сертифікат, який буде визнаватися на платформі LinkedIn, іншими університетами та працедавцями. Цілою платформою із навчальними курсами є EdEra (EducationEra) – освітній проєкт, що має на меті зробити навчання в Україні якісним і доступним. Усі курси тут безоплатні, проте після закінчення кожен охочий може віддячити проєкту. До кожної лекції (коротких відео, запитань і завдань для кращого засвоєння матеріалу) додається супроводжуючий матеріал – конспект з ілюстраціями та поясненнями. Кожного тижня студенти виконують домашнє завдання, а в кінці курсу складають іспит. Навчатися можна в будь-який зручний час, а успішність підтверджується сертифікатом.⁹

Українські розробники на ринку неформальної освіти також мають що запропонувати: Prometheus – найбільша українська платформа професійного розвитку, створена в 2014 році, де є можливість знайти онлайн-курси від найбільших роботодавців України та найкращих світових університетів, стипендіальні програми.¹⁰

⁷ Офіційний сайт Duolingo: <https://uk.duolingo.com/info>

⁸ Офіційний сайт Coursera:

https://about.coursera.org/?_gl=1*y2fykl*_gcl_au*MTk4NDIzMzQyLjE3NTgwMzEyODI.

⁹ Неформальна/інформальна освіта URL: <https://dpu.edu.ua/osvita/neformalna-informalna-osvita>

¹⁰ Офіційний сайт Prometheus: <https://prometheus.org.ua/>

Додатково, важливо зазначити, що деякі платформи неформальної освіти, що зараз популярні саме завдяки різноманітним курсам, необмеженим графікам та вільним доступом так чи інакше пов'язуються із інституціями неформальної освіти. До прикладу, Coursera співпрацює із більш ніж 350 університетами, серед яких Єльський Університет, Університет Мічигану та Університет Йонсе та багато інших, а перші курси на платформі Prometheus була створені викладачами з Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка, Українського Католицького Університету та Києво-Могилянської академії.

Отже, резюмуючи, можна стверджувати, що платформи неформальної освіти активно розвиваються і за кордоном, і в Україні. Вони мають широку затребуваність та значну популярність попри статус «неформальних» і, що важливо, визнаються формальними інституціями та освітніми закладами.

1.3 Нормативно-правова база розвитку неформальної освіти в Україні.

Звичним явищем є регуляція освіти законами, адже без правового підґрунтя функціонування будь-яких інстанцій: освітніх, економічних чи культурних, було б неможливе. Законодавча регуляція неформальної освіти в Україні також має нормативно-правове підґрунтя, хоч і не таке детальне, як формальна освіта. Основними законами, які забезпечують роботу неформальної освіти є Закон України «Про Освіту»¹¹, де в пункті 3 Статті 8 міститься визначення терміну «неформальна освіта». Додатково в 6 пункті, Статті 6 Закону України «Про повну загальну середню освіту»¹² передбачається можливість зарахування результатів неформальної освіти в освітньому процесі (наприклад, факультативи, гуртки, проєкти). Також в пункті 2, 5 статті закону України «Про фахову передвищу освіту» зазначається: «Держава сприяє розвитку закладів фахової передвищої освіти як центрів здобуття повних та часткових кваліфікацій у сферах фахової передвищої та професійної (професійно-

¹¹ Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

¹² Закон України «Про загальну середню освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

технічної) освіти, а також як кваліфікаційних центрів, уповноважених на оцінювання і визнання результатів навчання, зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти, присвоєння та/або підтвердження професійних кваліфікацій відповідного рівня.»¹³

Окрім законів України, неформальна освіта регулюється також Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій»¹⁴, де визначає механізми підтвердження результатів неформальної освіти шляхом присвоєння професійних та/або часткових кваліфікацій.

Отже, можемо зробити висновок, що спираючись на законодавство неформальна освіта в Україні визнається та має свій ряд регуляцій на рівні з формальною освітою.

¹³ Закон України «Про фахову передвищу освіту» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

¹⁴ Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

РОЗДІЛ II

2.1 Аналіз сучасного стану неформальної освіти: основні форми та напрями

Неформальна освіта — це формат освітнього процесу, що доступний потенційним здобувачам впродовж всього життя. Зазвичай він є непомітним й неусвідомленим, адже неформально люди вчаться постійно й усюди, за винятком школи та університету.

Останніми роками і в Україні, і у світі спостерігається зростання зацікавленості у неформальній освіті. Виникає все більше платформ, що пропонують освітні послуги не тільки у вивченні іноземних мов, як наприклад Duolingo, а й, наприклад, у сфері маркетингу, бізнесу й режисури, як наприклад Projector, Skvot та Laba. Курси представлені на даних платформах охоплюють всі можливі теми й сфери діяльності.

Всі ці платформи, курси й навчальні марафони можна об'єднати від одним спільним займенником — неформальна освіта.

Зі стрімким розвитком технологій, зростанням важливості часу та потребою у більшій кількості навичок проходження додаткових курсів та отримання сертифікатів про завершення тих чи інших програм стало звичною справою. На сьогодні важко знайти людину, яка додатково з цікавості чи з потреби не пройшла бодай одного додаткового навчання.

Така інтеграція неформальної освіти в наше життя не могла не привернути уваги науковців й феномен неформальної освіти вже вивчали й аналізували такі вчені як Ю. Деркач, П. Кряжева, Л. Шаповалова; В. Стрижалковська, В. Бикова, Т. Сорочан.¹⁵ Історію, особливості функціонування й перспективи розвитку неформальної освіти дорослих у світовому, європейському та національному вимірах досліджували В. Андрущенко, Т. Десятов, С. Закревська, О. Лазоренко, В. Луговий, Н. Махиня; особливості формування неформальної складової

¹⁵ Шелевер О. В., Шевченко І. А., Квятковська А. О. “Роль неформальної освіти в умовах воєнного стану в Україні” URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/40.pdf

освіти студентської молоді розкрито у працях О. Бондаренка; аспектам неформального навчання дітей в системі обов'язкової освіти країн-членів ЄС присвячені роботи К. Боріна, Ю. Закаулова, М. Кічули, Г. Ніколаї.¹⁶

Зрештою за останні розви спостерігається значне розширення як вікових груп, що зацікавлюються неформальною освітою, так і тем, які охоплює неформальне навчання.

Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну в 24 лютого 2022 року також вніс свої корективи до стану освіти, зокрема й неформальної. Постійні обстріли, блекауты та небезпека зборів бодай невеликими навчальними групами підштовхнули людей до пошуків альтернативних видів навчання, які не вимагають регулярної присутності в аудиторіях, походів до бібліотеки чи чітких термінів здачі завдань. Виходом стали курси неформальної освіти, де, зазвичай, лекції наперед записані, а завдання мають доволі гнучкі реченці. Додатково, люди зрозуміли, що знання є своєрідною зброєю у боротьбі проти ворожих наративів, брехні та маніпуляцій, тож попит на курси з історії, політології та економіки також прогнозовано зріс. Втім не війною єдиною... Ріст попиту на неформальну освіту можемо спостерігати ще з ковідних часів, коли більша частина навчання почала відбуватися з використанням технологій (zoom, skype, youtube), соцмережі почали займати все більше нашого часу, а доступ до джерел інформації все більше перемістився до хмарних сховищ та електронних бібліотек, ніж до фізичних архівів та читальних залів. Плюсом для поширення неформальної освіти стало розуміння того, що на тих же курсах збираються найрізноманітніші люди, часто не пов'язані ні одною віковою категорією, ні спільною професією тощо. Додатковою цінністю неформальної освіти є постійна її актуалізація. Курси на платформах постійно оновлюються та доповнюються, а

¹⁶Савельєв Є.В. «Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді» URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/394/422>

під раптову потребу швидко вивчити якусь із тем завжди знайдеться свіжо-написаний курс чи лекторій.

Останнім часом, окрім теоретичних досліджень феномену неформальної освіти, науковці перейшли до практичних досліджень та соціальних опитувань. Прикладом такого напрацювання є робота Л.М. Москаленко за 2019 рік «Неформальна освіта, вимір можливостей»¹⁷, де у висновках підбивається теза про те, що неформальна освіта стає вагомою складовою освіти країни, адже за результатами соціального опитування, проведеного для дослідження, було виявлено, що більше половини опитаних вже долучилися до курсів неформальної освіти й пройшли те чи інше навчання.

Отже, у висновку можемо підсумувати, що через розвиток тем, що охоплюють курси неформальної освіти, зміну безпекового стану в країні та загально кращу обізнаність населення про платформи, що надають додаткові освітні послуги попит на неформальну освіту загалом зростає, теми курсів потребують розширення, а стан неформального сектору освіти в Україні перебуває на доволі непоганих позиціях.

2.2 Проблеми та виклики розвитку неформальної освіти в Україні

Навіть в дослідженнях давно знайомих сфер і глибоко досліджених тем знаходяться нові складнощі, які не були помітні раніше або виникли нещодавно. Тим більше можна сказати про галузь, яка сформувалася недавно та ще відкривається світові - неформальну освіту. Попри її перспективність та затребуваність, яка спостерігається в попередніх розділах, в розвитку неформальної освіти також є проблеми та виклики з якими освітяни та користувачі вже починаються стикатися.

Перш за все потрібно вирішити питання слабого розуміння на багатьох рівнях (державному, регіональному та індивідуальному) ролі неформальної освіти у

¹⁷Л. М. Москаленко “Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей” URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/viewFile/10777/10941>
<https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a7a8fe1-4917-49ab-9864-36c9e1b27b5b/content#page=139>

розвитку суспільства та культури навчання впродовж життя. Незважаючи на те, що саме неформальна освіта найефективніше здатна задовольнити освітні потреби різних груп населення, допомагає освоювати нові соціальні ролі, сприяє духовному розвитку, самоосвіті та самовихованню, у нашій державі недооцінюється роль і значення центрів освіти як надавачів освітніх послуг, які сприяють розвитку людського капіталу та соціально-економічній розбудові громад.¹⁸

Також серед проблем, які можна окреслити є складність чіткого визначення терміну. Неформальна освіта - термін, що використовується на загальне позначення освіти, здобутої поза формальними закладами. Втім, визначення все ще дискусійне. Особливо його обговорюють закордонні дослідники з варіантом його заміни: *informal learning* на *life-long learning*. Дослідник Уім Хопперс відзначає, що термін «неформальна освіта» вже не використовується, тому що він став неприйнятним і втратив свою початкову значення. Він говорить про те, що з'явилося дуже багато різних ініціатив у сфері освіти, і це призвело до того, що межі між ними стають неясними. Багато з цих ініціатив набули ознак, які властиві як формальній, так і неформальній освіті. Тому науковець прийшов до висновку, що виникла тенденція замінювати поняття «формальної» та «неформальної освіти» на поняття «навчання впродовж життя» (*lifelong learning*). Ця тенденція стала помітною у кінці 1990-х — на початку 2000-х років. Хопперс вважає, що така заміна неправильна, бо вона розмиває різницю між поняттями формальної і неформальної освіти, а також створює враження, що методи та форми навчання в обох системах однакові.¹⁹ Іншою складністю в розвитку неформальної освіти є відсутність чітких вимог до її курсів та практик: нечіткі й варіативні дедлайни, відсутність регуляції використання ІІІ,

¹⁸ Аніщенко О. В. «РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ»
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6145-2321>

¹⁹ Кеда М. К ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ. с. - 139. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a7a8fe1-4917-49ab-9864-36c9e1b27b5b/content#page=139>

проблематичність перевірки професійності поданих знань. Хоча, можливо на те вона й «неформальна освіта», щоб не мати цих регуляцій.

Окрім проблем, сфера неформальної освіти також стикається із певними викликами, які певним чином впливають із її проблем. Прикладом таких викликів є доведення власної професійності й серйозності на рівні з формальною освітою та завоювання довіри до сертифікатів та наданих знань. Окремим викликом неформальної освіти, на який варто звернути увагу, є охоплення все більшої кількості професій та кваліфікацій, які можна здобути поза закладами формальної освіти, а також налагодження взаємодії між формальними та неформальними інституціями. Щодо цього пункту, то певні позитивні зрушення тут все-таки присутні. До прикладу, 16 березня 2022 року в Міністерстві юстиції України було зареєстровано наказ Міністерства освіти і науки України від 8 лютого 2022 року № 130 «Про затвердження Порядку визнання результатів навчання у вищій та фаховій передвищій освіті, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти».²⁰ Цей порядок визначає: загальні вимоги до процедур визнання результатів навчання, отриманих через неформальну та інформальну освіту у вищій та фаховій передвищій освіті; перелік і послідовність процедур визнання; порядок подання заяв та ідентифікації результатів неформального та інформального навчання; організацію та проведення процедур оцінювання; врахування результатів визнання неформального та/або інформального навчання в освітньому процесі.²¹

Отже, з цього підрозділу зрозуміло, що викликів та проблеми, з якими стикається сфера неформальної освіти, є достатньо. Втім, за розробки механізмів дій та

²⁰ Закон України “Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>

²¹ Воробель, М. М., Романчук, О. В., Сторонська, О. С., Калимон, Ю. О., & Юрко, Н. А. (2024). Роль неформальних освітніх практик в сучасному освітньому просторі України. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13342611>
URL: <http://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/286/171>

глибшого дослідження даних складнощів, є можливість полегшити сприйняття неформальної освіти суспільством та органічно інтегрувати її до потреб людей.

2.3 Роль громадських організацій та молодіжних центрів.

Неформальна освіта охоплює широкий спектр активностей, які відбуваються поза межами традиційної аудиторної або класної роботи, проте є не менш потрібними для всебічного розвитку особистості. Це участь у волонтерських ініціативах, діяльність у студентських організаціях, робота в наукових гуртках, тренінги, майстер-класи, культурно-масові заходи, професійні стажування, молодіжні обміни та інші форми суспільної активності.²²

Всі, згадані вище, активності та заходи зазвичай проводяться з ініціативи громадських організацій або об'єднань та за підтримки молодіжних центрів і соціальних майданчиків, які паралельно виступають як освітні платформи.

Ініціативність - це ключова риса для будь-якого громадського руху та діяльності. Громадська активність, в цілому базується, на інтересі до суспільної та громадської роботи, організаторських здібностях, ініціативності, вимогливості до себе, відповідальності за виконання громадських доручень, готовності допомагати іншим, а також передбачає сміливість, включеність, бажання щось робити та змінювати як потрібні характеристики для своїх діячів. Робота або волонтерство у громадських організаціях неформально тренують вище згадану ініціативність.²³

Серед прикладів громадських організацій, об'єднань чи молодіжних рухів, які спрямовані на неформальну освіту можемо згадати Пласт - українську скаутську організацію, метою якої є сприяння всебічному, патріотичному вихованню та

²² НАУКА. ОСВІТА. МОЛОДЬ. 2025 Віолетта Дубосару «РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ» URL:

https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2025/1/30.pdf

²³ Саврасова-В'юн Т. О. Громадянська активність як необхідний фактор формування особистості // Вісник післядипломної освіти. Київ, 2009. Вип. 13. С. 282–288.

самовихованню української молоді²⁴ й спрямована на неформальну освіту в темах історії, виживання та громадської відповідальності. Додатково, варті згадки Українська академія лідерства (УАЛ) – це молодіжна організація, що діє з метою розвитку лідерських якостей та потенціалу у молоді й ставить перед собою завдання навчати, надихати та збуджувати молодь для досягнення особистого розвитку й позитивних змін у суспільстві²⁵ та громадську організацію «Українські Студенти за Свободу» однією із місій якої є навчання великій кількості різних сфер: від комунікативних навичок до законотворчої діяльності.²⁶

Окрім ініціативності, важливим фактором для неформальної діяльності є відкритість ГО та молодіжних платформ до співпраці.

В Національній молодіжній стратегії до 2030 року додатково зазначається необхідність розвитку діяльності молодіжних центрів для забезпечення залучення молоді до участі у суспільному житті, підвищення її самостійності, конкурентоспроможності, формування громадянських компетентностей.²⁷

Завдяки своєму розвитку, готовності співпрацювати та зручності до молодіжних центрів часто звертаються громадські організації для проведення освітніх заходів, тренінгів, зустрічей тощо.

У цій колаборації громадські організації та молодіжні центри часто стають платформами для неформальної освіти, сприяють розвитку навчальних інтересів молоді та допомагають соціалізації молоді.

²⁴ Офіційна сторінка Пласту. URL: <https://www.plast.org.ua/about/>

²⁵ Купіна О. “Організаційну форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні” URL: <https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/183/141>

²⁶ Офіційна сторінка «Українських Студентів за Свободу» URL: <https://studfreedom.org/about/>

²⁷ Національна молодіжна стратегія України до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

РОЗДІЛ III

3.1 Стратегії та інструменти розвитку неформальної освіти.

В попередньому розділі побіжно була згадана Національна молодіжна стратегія України до 2030 року. Укладена з метою створення додаткових можливостей для росту, розвитку та підвищення конкурентоспроможності молоді, виконання її прав і свобод, створення у молодіжному середовищі здорового способу життя, підтримки ініціатив та активності молодих людей у різних сферах життя суспільства та держави²⁸ є хорошим прикладом включення неформальної освіти та серйозного її сприйняття цього виду навчання державою.

Впровадження окремої стратегії розвитку неформальної освіти в Україні може бути кроком до її популяризації та визнання на рівні з формальною освітою, а також до спонукання більшої кількості груп населення досліджувати можливості неформального навчання, здобувати нові знання та розширювати власний список навичок, умінь та компетенцій.

За приклад створення окремої стратегії розвитку неформальної освіти ми можемо взяти досвід Європейської Комісії, яка об'єднала світові освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму навчання впродовж життя (Lifelong Learning Programme 2007-2013). Ця програма прийшла на зміну програмам професійного й дистанційного навчання, що були затребувані до 2006 року. Навчання впродовж життя охоплює всі види навчання, як формальне, так і неформальне, з метою розширення знань, покращення навичок і набрання нових компетентностей. Рада Європи визнала навчання впродовж життя одним із ключових елементів європейської соціальної моделі. Це навчання не стосується лише освіти; воно важливе й в роботі, соціальному забезпеченні, економічному рості та здатності конкурувати.²⁹

²⁸ те ж саме.

²⁹ Засімович Олена Іванівна «СИСТЕМА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА» с. 158 DOI: 10.31376/2410-0897-2024-1-54-156-162

Незважаючи на те, що програма може вважатися застарілою, деякі інструменти з неї досі є актуальними, особливо для України.

Серед них варто зазначити: сприяння мобільності людей по всій Європі; підтримка дослідження у сфері професійної орієнтації; збирання та поширення інформацію щодо інноваційних практик у кар'єрній орієнтації.³⁰

Дані інструменти можна реалізовувати через міжнародні програми обміну Erasmus+ та Erasmus Mundus, активно проводячи просвітницьку діяльність серед студентів та абітурієнтів та додаткові опитування щодо професійних зацікавлень серед учнів 10 і 11 класів.

Отже, можемо підсумувати, що для української сфери неформальної освіти є простір для розвитку та вдосконалення. Додатковим позитивним аспектом ситуації є факт, що у професіоналів цієї галузі є приклади та інструкції, за якими вони можуть будувати свою роботу.

3.2 Інтеграція неформальної освіти у загальнонаціональну освітню систему

За останні роки українська система освіти зазнала безлічі змін: впровадження (дистанційного) онлайн та змішаного видів навчання, розробка «Нової Української Школи», популяризація додаткових курсів для позашкільного навчання, особливо тут варто згадати курси англійської мови, вивчення якої набуло різноманітних форм, комерціалізація освіти в цілому.

Серед всіх згаданих змін своє місце також займає популяризація неформальної освіти, як методу додаткового здобутку знань та компетенцій. Сектор неформальної освіти активного розвивається і можна припустити, що дійшов до стану, коли його неможливо не помічати та не визнавати його вплив на формальну освіту.

Тож, варто окреслити перспективи і труднощі стосовно інтеграції компонент формальної та неформальної освіти в контексті мети оновлення освітніх

³⁰ Lifelong Learning Programme 2007-2013

<https://web.archive.org/web/20120530203736/http://www.llp.eupa.org.mt/content.php?id=27>

систем.³¹ До певних проблем взаємодії між формами освіт можна підібрати рішення. Наприклад, досягнення високої міри відкритості між ними допоможе уникнути непорозумінь та конфлікту інтересів. Це складно уявити через умови конкуренції на сучасному ринку освітніх послуг, оскільки конкуренція вимагає від учасників багатьох важелів, щоб здобути успіх, і одна з цих важелів – це закритість. Також, система формальної освіти може надати системі неформальної освіти структуру та нормованість, що може викликати опір до змін і ускладнити їх інтеграцію. Додатково, неформальна компонента для оновлення має внести до формальної компоненти гнучкість та мобільність, до якої система формальної освіти швидше за все буде відповідати ригідністю.

Втім, необхідно досліджувати методи взаємодії формальної та неформальної освіти за-для уникнення проблем у їх функціонуванні та синергії, а також взаємовигідного збагачення та збалансування.

Отже, можемо підсумувати, що між формальною та неформальною сферами освіти існує конкуренція та спільне небажання об'єднуватися та інтегруватися. Проте, за розробки стратегій органічного та інтеграції неформальної освіти в загальноосвітню систему України, її позитивні аспекти цілком можуть бути перейняті та адаптовані для загального вивчення та користування.

Висновки

Підбиваючи висновки попередніх розділів, можна сказати, що аналізуючи вищезгадані дефініції поняття «неформальна освіта», можемо сформулювати власне бачення неформальної освіти як влаштований чи частково влаштований процес навчання поза межами формальної системи освіти, який реалізується через навчальні програми (тренінги, курси, семінари тощо), не призводить до здобуття державно визнаних дипломів, але може закінчуватися присвоєнням фахових чи часткових кваліфікацій. Неформальна освіта спрямована на потреби

³¹ Ємельяненко Є.О. ІНТЕГРАЦІЯ КОМПОНЕНТ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ОНОВЛЕННЯ ПРОСТОРУ НАБУТТЯ ЗНАНЬ URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18748/1/K_Gubar.pdf#page=681

індивіда та соціуму й гарантує швидке здобуття свіжих знань та умінь й може тривати протягом усього життя.

Таким чином і неформальні освітні платформи демонструють стрімкий розвиток як на міжнародному рівні, так і безпосередньо в Україні. Варто зазначити, що вони користуються неабиякою популярністю та мають високий попит, навіть зважаючи на їхній «неформальний» характер, і, що особливо суттєво, здобувають визнання з боку офіційних освітніх установ та закладів.

Також спираючись на законодавство, ми розуміємо, що попри все неформальна освіта в Україні визнається та має свій ряд регуляцій на тому ж рівні, що й формальна освіта.

Додатково варто розуміти, що попит на неформальну освіту суттєво збільшується. Це зумовлено як розширенням тематики навчальних програм, що пропонуються в межах неформальної освіти, так і змінами в ситуації з безпекою у державі, а також загальним зростанням поінформованості громадян про доступні сервіси додаткової освіти. Водночас, виникає потреба у розширенні спектру тем для курсів. Варто зазначити, що український сектор неформальної освіти наразі займає досить міцні позиції.

Попри зростання популярності неформальної освіти, ця галузь навчання все ще має свої проблеми та недоліки, але у процесі створення механізмів дій та глибшого аналізу складностей виникає можливість зробити неформальну освіту більш прийнятною для суспільства та ефективно включити її в потреби людей.

У наш час завдяки розвитку, готовності до співпраці та зручності для молодіжних центрів, часто громадські організації звертаються до них для організації освітніх заходів, тренінгів, зустрічей тощо. У процесі цієї колаборації громадські організації та молодіжні центри стають платформами для неформальної освіти, сприяють розвитку навчальних інтересів молоді та допомагають їй соціалізації та допомагають перебороти всі складнощі та проблеми, що виникають під час розробки та впровадження програм

неформальної освіти. Додатковим позитивним моментом є те, що фахівці в цій галузі мають приклади та інструкції, якими можуть користуватися для створення своєї роботи.

Також попри думку, що між формальною та неформальною освітою існує конкурентність та взаємне бажання не об'єднуватися та не інтегруватися, у разі розробки стратегій органічного зв'язку та інтеграції неформальної освіти в загальну освітню систему України, її позитивні сторони повністю можуть бути використані та адаптовані для загального використання.

Проектна заявка програми неформальної освіти «Point of UA Culture»

РОЗ ДІЛ	ЗАЯВКА
I	Візитна картка Проєкту
1	Назва Проєкту: програма неформальної освіти «Point of UA Culture»
2	Географія реалізації Проєкту: м. Київ
3	Строки реалізації Проєкту: вересень 2026 — вересень 2027
4	Тривалість Проєкту в місяцях: 12 місяців (3 місяці + 5 днів фінальної зустрічі (виписати в робочий план))
5	Тип Проєкту: індивідуальний
6	Пріоритетний сектор культури та мистецтв: культурні та креативні індустрії

7	Ключові слова за напрямками (оберіть ті, які найточніше описують ваш проєкт): Освітня програма
---	---

Ключові слова за напрямками (оберіть ті, які найточніше описують Проєкт):

наукові дослідження:

соціальні, прикладні
дослідження неформальна
освіта

8	Коротка інформація про Проєкт, яка включає мету та результати (до 100 слів). Проєкт «Point of UA Culture» передбачає неформальну освіту для молоді (віком від 16 до 25 року), що навчається на гуманітарних спеціальностях. Метою проєкту є створення та втілення навчальної програми, яка фокусується на вивченні української культури та спадщини з подальшою реалізацією проєктів її випускників. В програмі розглядатимуться історичні аспекти формування та виживання української культури, її вплив на інші культури, поширення у світі, міжкультурна дипломатія, взаємодія з культурними осередками. Результатом проєкту є створення його учасниками власного міні-проєкту, дослідження чи наукової на тематики вивчення, відновлення чи інтерпритації української культурної спадщини. Eng.version The «Point of UA Culture» project provides non-formal education for youth (aged 16 to 25) studying humanitarian specialties. The goal of the project is to create and implement a curriculum that focuses on the study of Ukrainian culture and heritage with further implementation of the projects of its graduates. The program will consider the historical aspects of the formation and survival of Ukrainian culture, its influence on other cultures, its spread in the world, intercultural diplomacy, interaction with cultural centers. The result of the project is the creation by its participants of their own mini-project, research or scientific study, restoration or interpretation of Ukrainian cultural heritage.
II	Детальний опис Проєкту

1.

Обґрунтуйте актуальність проєкту для культурного контексту **або** міста, **або** села, **або** області, **або** країни в ретроспективі останнього десятиліття?

З відновленням незалежності у 1991 році постало питання вивчення української культури без нав'язування стереотипів, які в попередні десятиліття сприяли створення комплексу меншовартості, поширенню утисків та викривлення сприйняття реальності.

В наш час вивчення української культури є як ніколи актуальним, адже українці нарешті починають розуміти, що в культурі, історії та мистецтві є наша сила і з їх допомогою ми можемо впливати на уявлення світу, руйнувати міфи та популяризувати нас і нашу державу.[2]

Найбільш потреба в навчанні та вмінні відрізняти «своє» від «чужого» зросла з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року. Втім, для того, щоб наповнити ринок хорошим культурно-мистецьким продуктом, необхідно вивчити історію, розуміти витoki та знати проблематику існування та розвитку української культури.

Крім того, зростає попит на освіту неформальним шляхом. В опитуванні «Тенденції розвитку неформальної освіти в Україні», що проводилося у 2019 році за підтримки Німецького представництва DVV International та ГО Міжнародного центру неформальної освіти, і в якому взяло участь 1036 респондентів зі всіх регіонів країни. Дане дослідження дозволяє зробити головний висновок – неформальна освіта стала вагомим складовою освіти в країні. Втім, необхідно її популяризувати й додавати нові сфери навчання [2]

Даний проєкт буде цікавий для аудиторії віком від 16 до 25 років, яка навчається на гуманітарних спеціальностях та прагне краще зрозуміти українську культуру, адже за даними описування саме молодь активно використовує неформальну освіту, як один із ресурсів саморозвитку.

Репрезентативні джерела:

	1. https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7451a524-4e96-4b8c-a1c8-3c6442ebaca0/content 2. https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/883831
2.	Чому проєкт є унікальним? Подібні проєкти пропонуються Міністерством освіти й науки або закладами вищої освіти України і зазвичай проводяться як дещо обов'язкове лише для звітності. Також, такі програмові проєкти є доволі поверхневими й охоплюють лише вузьку сферу спеціальностей та невеликий список тематик. Окрім того, такі проєкти є суто теоретичними й не мають практичного підходу або результату. Тому, унікальність даного проєкту полягає в комплексному підході до вивчення української культури із включенням тем пов'язаних із українською та світовою історією, поясненням нюансів мови та зануренням в різні аспекти культури: літературу, музику, образотворче мистецтво; з фінальною орієнтацією на практичний результат - розробка та втілення випускниками власних міні-проєктів або представлення досліджень.
3.	Чому проєкт є інноваційним? Інноваційністю даного проєкту є залучення до співпраці експертів у сферах дотичних до навчання; проведення навчальних сесій в історично-значимих місцях (на території музеїв, культурних центрів чи галерей). Також інноваційною можна вважати й саму тематику навчання — українську культуру в її деталях, проблематиці, питаннях розвитку, видозміни та виживання.
III	Мета, цілі, завдання та результати Проєкту
1.	Основною метою проєкту є розробка навчальної програми про українську культуру для зацікавлених у вивченні даної тематики

	людей та надання їм мотивації поглиблювати свої знання та трансформувати їх у дочірні проєкти.
2.	Ціль 1 Створити команду проєкту Завдання 1.1 Підібрати компетентних в питаннях комунікацій, залучення аудиторії, просування в соціальних мережах, пошуку та написання освітніх матеріалів, набору експертів та проведення дослідження аудиторії людей та контроль набору учасників на програму. (У підсумку команда складатиметься з таких людей: комунікаційник, дизайнер, піарник, копірайтер, освітній райтер, соціолог) Результат 1.1 Створена команда. Результат 1.1.2. Розпочата робота над опитувальником, навчальним планом та контент-планом. Індикатори досягнення результатів: 1. Знайдено та найнято компетентних в питаннях комунікацій, залучення аудиторії, просування в соціальних мережах, пошуку та написання освітніх матеріалів, набору експертів та проведення дослідження аудиторії людей. 2. Напрацювання перших результатів у розробці навчальної програми. Ціль 2 Проведення дослідження/опитування про загальних рівень знань цільової аудиторії в питаннях української культури та в тематиках, які їх цікавлять. Завдання 2.1: Команда готує та проводить дослідження цільової аудиторії на в питаннях української культури та в тематиках, які їх цікавлять. Результат 2.1: Створене опитування. Результат 2.2: Проведене опитування. Результат 2.3: Проаналізовано результати.

Ціль 3 Створити навчальний план

Завдання 3.1. Створити навчальний план з урахуванням результатів проведеного опитування цільової аудиторії на в питаннях української культури та в тематиках, які їх цікавлять

Результат 3.1.1 Підібрано теми лекцій, що відповідають тематиці програми неформальної освіти

Результат 3.1.2. Складений список експертів-спікерів, які є компетентними у викладі даних тем.

Результат 3.1.3 Створена та затверджена командою навчальна програма

Індикатори досягнення результатів 1. Затверджений список тем лекцій, 2. затверджений список експертів-спікерів.

Ціль 4: Пошук локацій проведення лекція.

Завдання 1: Скласти й затвердити перелік історично-значимих місць для проведення лекцій.

Завдання 2: Домовитись з адміністраціями історично-значимих місць про проведення лекцій та співпрацю з авторами програми.

Результат 4.1: Складений перелік історично-значимих місць для проведення лекцій.

Результат 4.2: Укладені домовленості з адміністраціями історично-значимих місць.

Ціль 5 Піар-кампанія

Завдання 1: Підготовка матеріалів піар-кампанії (розробка дизайнів програми, інтерв'ю зі спікерами та творцями програми, створення реєстраційної форми, налагодження контактів та співпраця із медіа, громадськими ініціативами та публічними особами в питання поширення інформації про програму)

Завдання 2: Поширення матеріалів піар-кампанії (дописів зі створеними дизайнами, публікація відео-інтерв'ю зі спікерами, поширення реєстраційної форми, поширення інформації про

	програму на сторінках медіа, громадських ініціатив та публічних осіб) Завдання 3: Підбиття підсумків піар-кампанії Результати: 1. успішно проведена піар-кампанія, 2. здійснено набір учнів програми, 3. подана звітність Ціль 6 Набір учасників на проходження програми неформальної освіти Завдання 1: провести набір учасників на програму неформальної освітньої програми Індикатори досягнення результатів: проведений набір учасників на програму (набрано 2 групи по 20 людей) Ціль 7: Робота програми неформальної освіти. Завдання 1: Виконання навчального плану Завдання 2: Допомога у розробці проєктів випускників. Індикатори досягнення результатів: випуск учасників програми неформальної освіти та розробка ними 50% заявлених проєктів. Ціль 8: Організація з'їзду випускників програми неформальної освіти. Завдання 1: Проведення з'їзду випускників програми неформальної освіти за-для підбиття підсумків програми та представлення напрацювань випускників. Індикатори досягнення результатів: проведений з'їзд.
IV	Цільові аудиторії
1.	Опишіть у кількісних та якісних показниках пряму цільову аудиторію проєкту. Кількісно: охоплення у 50 потенційних студентів програми.

	Якісно: 1. Діаспора та громадяни України, які покинули територію держави через повномасштабне вторгнення росії. 2. Молодь 16—25 років, що навчається на гуманітарних та пов'язаних спеціальностях, цікавиться неформальною освітою та питанням вивчення української культури. 3. Активна молодь, яка залучено до діяльності в громадському секторі та працює над питаннями розвитку та популяризації української культури як всередині країни, так і назовні.
2.	Опишіть у кількісних та якісних показниках опосередковану (непряму) аудиторію проєкту. 1. Молодь 25+ років, що навчається на технічних, медичних, філософських спеціальностях й напряду не цікавиться питаннями культури та мистецтва загалом, представники української діаспори, які мають розуміння того, що таке «українська культура» й прагнуть дізнатися більше, залучені в культурні процес люди, які шукають платформи для розширення своїх знань. 2. Громадсько не активна молодь, основною мотивацією якої є навчання та набуття знань в різних професійних галузях.
3.	Яким чином були визначені їх культурні потреби, інтереси? Було проведено соціальне опитування з допомогою Google Forms, яке охопило (37) респондентів, різних спеціальностей та сфер зайнятості. Опитування поширювалося через соціальні мережі та особисті контакти. У підсумку опитування дало розуміння культурних потреб опитуваних та їх інтереси, показало значний інтерес до теми неформальної освіти в культурі від представників вікової групи 16–25 років, широкої вибірки спеціальностей: від інженера акустичних систем до бакалавра історії та археології, та допомогло виявити ряд тематик, що є особливо цікавими для опитаних. Також опитані позитивно зреагували на пропозицію

	організувати власний освітній проєкт, пов'язаний з культурою, після завершення ймовірного навчання. посилання на опитування: https://docs.google.com/forms/d/1IncZfVq6HzTnGGwDu6EfupUWqTULaRuRktyxEQPxtYk/edit#responses
4.	У який спосіб кінцеві результати проєкту будуть задовольняти (повністю або частково) культурні потреби та інтереси обраної (их) аудиторій? Керуючись результатами соціального опитування та аналізуючи подану інформацію кінцеві результати проєкту будуть задовольняти повністю культурні потреби та інтереси обраної аудиторій, адже 90% опитаних проявили бажання написати власний план проєкту по закінченню теоретичної частини навчання. Додатково результати проєкту будуть відстежуватися через проєкти його випускників: розробку проєктів, їх втілення, різноманітність охоплених тем та успішність проведення. Також кінцевий результат проєкту буде виміряний в ході проведення опитування навчальних груп щодо їх відгуків про програму, рівня розуміння культурних процесів в Україні та їх планів реалізації потенціалу їх знань.
5.	Хто є зацікавленою стороною (ами) проєкту (особи чи інституції, які можуть – безпосередньо чи опосередковано, позитивно чи негативно – впливати на проєкт чи бути під впливом проєкту)? Зазначте, у який спосіб та використовуючи які інструменти будете працювати з ними. Зацікавленими сторонами є: - адміністрації історично-значимих місць, на базах яких проводитиметься навчання (позитивно, безпосередньо, впливати)

	- автори існуючих проєктів (Ukraïner, Український дім, Коханець Клію, The Ukrainians тощо), які будуть зацікавлені у тому, щоб бути спікерами на програмі (позитивно, безпосередньо, впливати) - адміністрації міст, містечок чи сіл, з яких походитимуть випускники програми (позитивно, опосередковано, бути під впливом) - блогери та інфлюенсери, які рекламуватимуть програму (позитивно, безпосередньо, впливати) - навчальні заклади (школи й університети) (позитивно, опосередковано, бути під впливом)
V	Інформаційний супровід проєкту
1.	Які ключові повідомлення, яких спікерів буде обрано для поширення інформації про проєкт серед прямої (их) цільової (их) аудиторії (ій), опосередкованої аудиторії, потенційних партнерів, широкої аудиторії? Пошук спікерів відбуватиметься згідно з темами прописаними в навчальному плані. Пошук відбуватиметься через платформи та канали, що публікують матеріали пов'язані із тематиками української культури та історії (відео матеріали, статті, подкасти) та через проведення соціального опитування з питанням: «Чи споживаєте ви культурно-освітній контент та кого дивитесь\слухаєте?». Ключові повідомлення: «В культуру через історію», «В культуру через мову», «Дослідження — не тільки в університетах, воно — всюди», «Хто сказав, що вчать тільки в школі?», «Досліди, запиши, опублікуй». Спікери: Богдан Логвиненко, Ярослав Грицак, Ірина Гнатенко, Остап Українець, Владлен Мараєв, Антон Шаповал, Олександр Зінченко Гасла підбиратимуться під кожного спікера окремо в ході піар-кампанії.

2.	Які методи комунікації (відео, аудіо контент, промо кампанії в соціальних мережах, амбасадори, тощо) та канали комунікації (веб сайт проєкту, соціальні мережі тощо) будуть залучені під час реалізації проєкту? Серед методів комунікації будуть використані промо кампанії в соціальних мережах та залучення амбасадорів. До амбасадорів програми будуть зараховані спікери та дотичні до тематики проєкти: Ukraïner, The Ukrainians, Youtube-канали «Was:популярна історія», «Культуртригер», «Твоя підпільна гуманітарка», «Ідея Олександрівна», «Пороблено» тощо. До поширення інформації про програму неформальної освіти «Point of UA culture» будуть залучені платформи Instagram, Facebook та Telegram, WhatsApp. Також, будуть створені персональні сторінки програми, звідки буде вестися офіційна комунікація із партнерами, амбасадорами, учасниками програми та експертами.
3.	Які засоби масової інформації будуть висвітлювати реалізацію та результати проєкту (вказіть назви засобів масової інформації та кількість публікацій/матеріалів, які заплановані)? Офіційні ЗМІ: стаття на «Суспільне: культура» — 2 (про початок проєкту і про закінчення проєкту), сюжет на Youtube «Апостроф ТВ», відгуки амбасадорів та партнерів на їх сторінках — 5; публікації на сторінках залучених місць історичного значення — 10, канал «Свідомі» — 2 дописи, по 1 допису на каналах спікерів та амбасадорів (дописати конкретних)
4.	Яких кількісних та якісних показників ви плануєте досягти в результаті виконання інформаційної складової проєкту? Кількісно: Просування у 50 інформаційних каналів (чати в Телеграмі); поширення 25 сторінками (Інстаграм-сториз); залучення 10 блогерів (сторіси в актуальних); охоплена кількість читачів: 2000.

	Якісно: інформація розповсюдилася через партнерів та досягла каналів для потенційного співробітництва та опосередкованої аудиторії.
VI	Довгострокові результати проєкту
1.	Яких довгострокових результатів вдасться досягти завдяки реалізації проєкту? Що буде підтвердженням досягнення мети проєкту? • зростання популярності програми неформальної освіти • зростання зацікавленості в темах української культури • втілено в життя проєкти випускників програми • напрацьована аудиторія майбутніх учасників програми неформальної освіти • масштабування проєкту • досягнення сталості проєкту
2.	Опишіть соціальну (суспільну) цінність результатів проєкту. Соціальною (суспільною) цінністю результатів проєкту є популяризація неформальної освіти серед населення, зокрема молоді, та підвищення інтересу до даного способу отримання знань. Освітньою цінністю проєкту є саме створення подібної програми, що є комплексною і різносторонньою. Використання неформальної освіти в даному проєкті є можливістю для випробування нового типу навчання в культурній сфері та є шляхом для розширення освітніх можливостей та тем для дослідження. Окрім того, цінністю є й активізація досліджень у сфері культури та підхід до її вивчення із нетипового боку — неформального. Культурною цінністю проєкту залучення різних аудиторій людей до спільного навчання та обміну досвідом, що є цікаво з точки зору їх взаємодії та методів досягнення спільної мети.

	Іншою ж цінністю можна вважати надання мотивації випускниками програми на подальші власні дослідження теми культури та реалізацію ідей своїх проєктів.
VII	Сталість проєкту
1.	Яким чином буде забезпечений вільний доступ до напрацювань та / або кінцевих результатів проєкту? Доступ до напрацювань проєкту буде наданий таким чином: - збережені записи лекцій на Youtube — 10; - збережені презентації від спікерів — 10; - проєктні напрацювання випускників, які в завершені стадії можна буде побачити або на вулицях або в соціальних мережах
2.	Чи передбачає діяльність за проєктом подальший розвиток та функціонування отриманих за результатами проєкту продуктів та на яких засадах (самоокупності, фінансування з бюджету, грантової підтримки і т.д)? Проєкт передбачає подальший розвиток та масштабування. Серед майбутніх планів є розширення навчального плану - поглиблення вже існуючих тем та додавання нових навчальних розділів, збільшення кількості груп. Також розширення проєкту передбачає ширшу медіа залученість та роботу над популяризацією. Для подальшого розвитку проєкт буде подаватися на наступні грантові програми. Також передбачається участь в грантових програмах не тільки Українського культурного фонду, а й інших грантодавчих фондів та програм.
VIII	Управління проєктом та проєктні ризики

1.	Опишіть внутрішні ризики, що можуть вплинути на реалізацію проєкту та шляхи їх мінімізації - кадровий ризик (Рішення: якісне складання вакансії) - затягнута у часті налагодженість роботи команди (Рішення: укладення домовленостей перед початком роботи, чіткий розподіл обов'язків та компетенцій + проведення тимбіндінгів) - умовність навчального плану (Рішення: попередні договірні домовленості з експертами із вказанням чітких термінів подачі матеріалів) - недостатня ефективність піар-кампанії (Рішення: робота над новими шляхами просування, відкриття просування на більшу кількість цільових аудиторій, щотижневі зустрічі та брейншторми команди щодо результатів та нових ідей для роботи) - гнучний графік роботи спікерів, який не співпадає з часом проведенням програми (Рішення: грамотно прописаними темами лекцій в навчальному план та готовим списком резервних спікерів)
2.	Опишіть зовнішні ризики, що можуть вплинути на реалізацію проєкту, та шляхи їх мінімізації - пасивність від міських, обласних, районних рад щодо допомоги проведені проєктів випускниками (Рішення: медійне заохочення. Медійне - висвітлення інформації про місто\місце проведення програми з орієнтацією на туристичні можливості та позитивним відгуком на адміністрації: «проведено з допомогою... Вдячні за співпрацю».) - небажання адміністрацій визначних історичних місць іти на контакт (Рішення: офіційне та заздалегідь проведеним листуванням, створенням резервного списку місць проведення та закладання коштів на оренду простору) - недостатня реєстрація учасників на навчальну програму (адресне звертання до громадських організацій, які мають активну базу, закладання коштів на таргетовану рекламу)

	- погіршення безпекової ситуації в державі (переведення програми на онлайн-формат)
3.	Які інструменти внутрішнього моніторингу реалізації проєкту ви будете застосовувати? - регулярні зідзвони команди щодо робочих питань - внутрішня анонімна форма скарг\побажань\пропозицій - особисті зідзвони з членами команди за потреби - таблиці завдань із функціями відстеження прогресу (Notion) - фідбек-форми для учасників після кожної лекції, після програми в цілому - коментарі спікерів та адміністрацій історично-визначних місць, про проведені на їх базі лекції - відгук адміністрацій міст, містечок, сіл про реалізовані на їх базі проєкти випускників програми

Бюджет проєкту «Point of UA Culture»

				Фінансування від грантодавця		Фінансування з інших джерел	
1	Гонорари, трудові угоди						
	Особа	Розмір винагороди за день/годину	Час	Витрати, Гривні	Витрати, Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	Керівник проєкту	650	300	195 000,00	4 211,66		0,00
	Менеджер проєкту	600	200	120 000,00	2 591,79		0,00

	Комуні каційни к	500	100	50 000,00	1 079,91		0,00
	Дизайне р	500	100	50 000,00	1 079,91		0,00
	Освітні й райтер	300	50	15 000,00	323,97		0,00
	Соціоло г	350	40	14 000,00	302,38		0,00
	Спікер 1	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 2	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 3	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 4	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 5	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 6	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 7	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 8	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 9	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 10	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 11	1000	2	2 000,00	43,20		0,00
	Спікер 12	1000	2	2 000,00	43,20		

	Спікер 13	1000	2	2 000,00	43,20		
	Спікер 14	1000	2	2 000,00	43,20		
			Сума	468 000,00	10 108,00	0,00	0,00
2	Трансп ортні витрати						
	<i>Особа</i>	<i>заплановані транспортні витрати</i>	<i>Літак, поїзд</i>	<i>Витрати , Гривні</i>	<i>Витрати , Євро</i>	<i>Витрати, Гривні</i>	<i>Витрати, Євро</i>
	команда проєкту (4 людини)	1200	1	1 200,00	25,92		0,00
	учасник и програми (40 людей)	12000	1	12 000,00	259,18		0,00
				0,00	0,00		0,00
			Сума	13 200,00	285,10	0,00	0,00
3	Індивідуальне харчування						
	<i>Особа</i>	<i>Добові/ день</i>	<i>Час</i>	<i>Витрати , Гривні</i>	<i>Витрати , Євро</i>	<i>Витрати, Гривні</i>	<i>Витрати, Євро</i>
				0,00	0,00		0,00

				0,00	0,00		0,00
				0,00	0,00		0,00
			Сума	0,00	0,00	0,00	0,00
4	Кейтирі нг (організо ване харчува ння)						
	<i>Дата</i>	<i>Вартіс ть на одну особу</i>	<i>Кількіс ть осіб</i>	<i>Витрати , Гривні</i>	<i>Витрати , Євро</i>	<i>Витрат и, Гривні</i>	<i>Витрат и, Євро</i>
	перший інтенси в	400	45	18 000,00	388,77		0,00
	другий інтенси в	400	45	18 000,00	388,77		
	третій інтенси в	400	45	18 000,00	388,77		0,00
			Сума	54 000,00	1 166,31	0,00	0,00
5	Прожи вання	(під час з'їзду, харчува ння включен е)					
	<i>Особа</i>	<i>Вартіс ть за добу</i>	<i>Час</i>	<i>Витрати , Гривні</i>	<i>Витрати , Євро</i>	<i>Витрат и, Гривні</i>	<i>Витрат и, Євро</i>
	45	1200	3	162 000,00	3 498,92		0,00
				0,00	0,00		0,00

				0,00	0,00		0,00
			Сума	162 000,00	3 498,92	0,00	0,00
6	Оренда	Оренда за день	Кількість днів	Витрати , Гривні	Витрати , Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	оренда музейних залів	8000	10	80 000,00	1 727,86		0,00
	технічне забезпечення (мікрофони)	1700	10	17 000,00	367,17		0,00
			Сума	97 000,00	2 095,03	0,00	0,00
7	Адміністративні витрати	Грн	місяці	Витрати , Гривні	Витрати , Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	Оренда офісу	20000	4	80 000,00	1 727,86		0,00
	Інтернет	250	4	1 000,00	21,60		0,00
	Обслуговування офісу	30000	4	120 000,00			
	Канцелярія	10000	2	20 000,00			
	Додаткові витрати	10000	2	20 000,00			
			Сума	241 000,00	1 749,46	0,00	0,00

8	Публікації / витрати на друк	ціна	кількість	Витрати, Гривні	Витрати, Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	Бейджі	165	45	7 425,00	160,37		0,00
	Шнурки до бейджів	95	45	4275	92,33		
	Стікери	1858	40	1 858,00	40,13		0,00
	Брендовані блокноти	100	50	5 000,00			
	Брендовані ручки	40	100	4 000,00			
			Сума	22 558,00	292,83	0,00	0,00
9	Реклама, PR		ціна\місяць	Витрати, Гривні	Витрати, Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	Таргетована реклама в Instagram		20000	20000	431,97		0,00
	Реклама в платних каналах Телеграму		20000	20000	431,97		0,00
			Сума	40 000,00	863,93	0,00	0,00

10	Придбання (купівля техніки, тощо)	грн\місяць (Figma Professional)	кількість місяців	Витрати, Гривні	Витрати, Євро	Витрати, Гривні	Витрати, Євро
	Підписка на преміум-програми з дизайну	450	3	1 350,00	29,16		0,00
	Підписка на окремий гугл-документ для зберігання основної інформації по проекту	79	12	948,00	20,48		0,00
			Сума	2 298,00	49,63	0,00	0,00
		Загальна запланована сума		1 100 056,00	20 109,21	0,00	0,00
Заплановані витрати обрахов							

ано згідно з офіційн им курсом Націона льного банку України станом на (17.09.2 024)							
				1 Євро =	46,30		

Навчальний план програми неформальної освіти «Point of UA Culture»:

Вступна частина:

- «Що таке культура і де в ній шукати українське?»

Спікер:

Тривалість: 1 год.

- Де про нас записано? або Як працювати з культурними пластами?

Спікер: Анна Ніколаєва — українська дослідниця, етнологиня, кандидатка історичних наук, співавторка подкасту й ютуб-каналу «Пороблено»

Тривалість: 1 год.

Основна частина:

- Історія культури (від давніх часів до наших днів або «Як ми *** вижили?»)

Спікер: Геннадій Казакевич — доктор історичних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Тривалість: 2 год.

- Соціальна культура (традиції, звичаї, норми або «Чому ходити\не ходити на вечорниці це погано?»)

Спікер: Ірина Ігнатенко — кандидатка історичних наук, доцент, етнологиня, подкастерка та письменниця

Тривалість: 2 год.

- **Матеріальна культура (одяг, прикраси, зброя, побут або «Чому різати рушники на спідні це крінж?»)**

Спікер: Олена Дідик — українська майстриня з вишивки, етнографка, дизайнерка, стилістка, колекціонерка

Тривалість: 2 год.

- **Вірування (або Міфологія, демонологія, обрядовість або «Де ходити, щоб нечисть не вкрала? Спойлер: ніде»)**

Спікер: Антон Шаповал — історик, автор Youtube каналу «Коханець Кліо»

Тривалість: 2 год.

- **Література (Від фольклору до сучасності)**

Спікер:

Тривалість: 2 год.

- **Музика й танці (або «Якщо тобі вальс складний, то до Аркану не лізь»)**

Спікер: Ігор Ходжанізов — дослідник історії традиційної музики, музикант, автор телеграм-каналу «Анонімний автор 18 ст.»

Тривалість: 2 год.

- **Співоча культура (або Від коломийок до дарк-фольку)**

Спікер:

Тривалість: 2 год.

Запрошені гості: гурт «ЩукаРиба»

- **Мовна культура (або «Чому Ї з двома крапочками?»)**

Спікер: Ідея Олександрівна

Тривалість: 2 год

- **Культура корінних народів України (або Крим не бутерброд і культура — не другорядна)**

Спікер: Маріам Найєм — культурологиня і дослідниця, яка працює над питаннями культурної деколонізації України

Тривалість: 2 години

- **Культура у світі (або весь Голлівуд — українці?)**

Спікер:

Тривалість: 2 год.

Звершувально-практична частина:

- **Культура і фейки (або Як перестати вірити в «старшого брата»?)**

Спікер:

Тривалість: 1 год.

- **Культура і Я (або як стати носієм культури)**

Спікер: Богдан Логвиненко - засновник проєкту «Ukraïner»

Тривалість: 1 год.

Використані джерела та література:

1. Л. Довга, М. Лігус «Українська культура» як дослідницьке поле та навчальна дисципліна: пропозиції до вирішення назрілих проблем». URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7451a524-4e96-4b8c-a1c8-3c6442ebaca0/content>
2. Інформаційна педагогіка «РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ» Випуск 61. Том 2. 2023. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/40.pdf
3. Савельєв Є.В. «Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді» URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/394/422>
4. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Formal, Non-Formal, and Informal Learning: What Are They, and How Can We Research Them? Research Report Johnson, Martin; Majewska, Dominika URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED626005.pdf>
6. К.Р. Шевченко «Формування професійної компетентності соціального працівника в системі неформальної освіти». URL: <https://surl.li/kqbten>
7. Офіційний сайт Duolingo: <https://uk.duolingo.com/info>
8. Офіційний сайт Coursera: https://about.coursera.org/?_gl=1*y2fykl*_gcl_au*MTk4NDIzMzQyLjE3NTgwMzEyODI
9. Неформальна/інформальна освіта URL: <https://dpu.edu.ua/osvita/neformalna-informalna-osvita>
10. Офіційний сайт Prometheus: <https://prometheus.org.ua/>
11. Закон України «Про освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

12. Закон України «Про загальну середню освіту» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
13. Закон України «Про фахову передвищу освіту» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
14. Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
15. Шелевер О. В., Шевченко І. А., Квятковська А. О. “Роль неформальної освіти в умовах воєнного стану в Україні” URL:
http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/61/part_2/40.pdf
16. Л. М. Москаленко “Неформальна освіта в Україні, вимір можливостей” URL:
<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology/article/viewFile/10777/10941>
17. Аніщенко О. В. «РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ІХ ПОДОЛАННЯ»
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6145-2321>
18. Кеда М. К ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОСТУПУ УКРАЇНИ. с. - 139.
URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a7a8fe1-4917-49ab-9864-36c9e1b27b5b/content#page=139>
19. Закон України “Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти” URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>
20. Воробель, М. М., Романчук, О. В., Сторонська, О. С., Калимон, Ю. О., & Юрко, Н. А. (2024). Роль неформальних освітніх практик в сучасному освітньому просторі України. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (9).

- <https://doi.org/10.5281/zenodo.13342611> URL: <http://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/286/171>
21. НАУКА. ОСВІТА. МОЛОДЬ. 2025 Віолетта Дубосару «РОЛЬ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ» URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2025/1/30.pdf
22. Саврасова-В'юн Т. О. Громадянська активність як необхідний фактор формування особистості // Вісник післядипломної освіти. Київ, 2009. Вип. 13. С. 282–288.
23. Офіційна сторінка Пласту. URL: <https://www.plast.org.ua/about/>
24. Купіна О. “Організаційну форми неформальної освіти здобувачів вищої освіти в Україні” URL: <https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/183/141>
25. Офіційна сторінка «Українських Студентів за Свободу» URL: <https://studfreedom.org/about/>
26. Національна молодіжна стратегія України до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>
29. Засімович Олена Іванівна «СИСТЕМА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА» с. 158 DOI: 10.31376/2410-0897-2024-1-54-156-162
30. Lifelong Learning Programme 2007-2013 URL: <https://web.archive.org/web/20120530203736/http://www.llp.eupa.org.mt/content.php?id=27>
31. Ємельяненко Є.О. ІНТЕГРАЦІЯ КОМПОНЕНТ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ОНОВЛЕННЯ ПРОСТОРУ НАБУТТЯ ЗНАНЬ URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18748/1/K_Gubar.pdf#page=68
- 1